

Предизвикателства пред университетската наука в контекста на възможностите за финансиране на образованието чрез европейските структурни фондове

Бригаден генерал Пламен Богданов
Началник на Национален военен университет „Васил Левски“

Най-ценният капитал на една страна са хората с техните знания, умения, способности, здравен статус и култура. Главните институции, отговорни за развитието на личността и формирането на човешкия капитал, са семейството, училището, университетът, здравните и културните институции, средствата за масова информация и организациите, където хората се трудят. Тези институции претърпяха сериозни промени през последните две десетилетия и в повечето случаи промените не бяха най-благоприятни за социализацията на подрастващите и мотивацията им за лично израстване и реализация в професионалната сфера. Натрупаните несъответствия между знанията и уменията на работната сила и потребностите на пазара на труда, по специално уменията, свързани с новите технологии, са сериозна пречка пред развитието на българската икономика. Създаването на по-тясна връзка между университетската наука, професионалната квалификация и нуждите на бизнеса е основен въпрос, който разглеждаме днес.

Предизвикателствата пред университетската наука са обект на много дебати и експертни становища, а затрудненията пред развойната дейност във висшето учебно заведение нарастват постоянно. Научната работа е част от образователната система в Република България, която трябва да отговаря на бързо променящите се изисквания на работния пазар, напредъка в технологията, урбанизацията, миграцията, политическата нестабилност, влошеното състояние на околната среда, борбата за природни ресурси, демографските предизвикателства, растящата безработица, трайната бедност, както и растящите заплахи за мира и сигурността. Съществува спешна нужда на младите хора да бъдат осигурени гъвкави умения и компетентности, които да са им необходими през целия живот, за да живеят и работят в един по-устойчив, взаимозависим, основан на знанието и движени от технологиите свят. Ползите от това са огромни за академичните институции, които осъзнават необходимостта от това да осигурят качествено висше образование, което да им дава не само дипломи, но и полезни знания и умения, произтичащи от нуждите на реалния сектор на икономиката.

Образованието като цялостен процес играе ключова роля в изкореняването на бедността: то помага на хората да получат добра работа и повишава техните доходи, генерира приходи от повишена производителност, което подпомага икономическото развитие.

За да се отключат напълно възможностите на висшето образование, особено важно е развитието на университетската наука, която е по-чувствителна при наличие на конфликти, социални вълнения и природни бедствия. Същевременно трябва да се признае ключовата роля на академичните кадри за предотвратяване и разрешаване на конфликти и кризи, за укрепване на мира и демократията, за правата на човека. Науката играе важна роля за укрепване на глобалното общество, толерантността, гражданската ангажираност и устойчивото развитие.

Люлката на познанието са университетите, откъдето прохождат всички учени, променили и подобрили нашия свят – такъв, какъвто го познаваме днес. Това са и хората, от които очакваме да направят така, че в утрешния ден да живеем по-добре. Изграждайки постепенно младите учени, осигурявайки им необходимите условия, в които да се развиват, инвестираме в просперитета на човечеството.

Приобщаването на обучаемите към науката ще осигури в бъдещ план нови научни открития, които да подобрят икономиката, системата на здравеопазването, условията за работа в сектор „сигурност“, околната среда и всички останали сфери на живота.

Усилията, които полагат висшите учебни заведения, за развитие на академичната наука, рано или късно се осребряват в пряк и преносен смисъл. Разработването на нови стратегии във висшето образование, обогатяването на знанията с нови учебни програми и учебни пособия, дистанционните форми на обучение, патентите на младите изобретатели – са все резултати от усилията на академичния състав, които способстват за развитие на университетската наука.

Чрез всичко това ние целим подготовка на специалисти по високотехнологични направления - чрез съчетаване на наука с професионална подготовка.

Разбира се, в тази инициатива трябва да се включи и бизнесът, който ще печели от възможността за привличане на добре подготвена работна сила - чрез осигуреното специализирано обучение, и от шанса да прави по-добър подбор на персонала си.

Поради тази причина и от факта, че технологичният сектор има необходимост от млади инженерни кадри, ние разглеждаме възможностите, заложили в оперативните програми на държавата, съфинансирани от структурните фондове на Европейския съюз, като основен източник на свежо външно финансиране. Националният военен университет „Васил Левски“ има натрупан успешен опит от работата и управлението на проекти, част от които са съвместни с военноотбранителната индустрия. Обратната връзка, която получихме от реализирането на дейностите, потвърждава казаното дотук.

През последните 20 години модата в образованието клонеше повече към хуманитарните науки, но днес ситуацията се променя. Не е случаен фактът, че в Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ се забелязва акцентирание в развитието на инженерните области на науката. Това проистича от иновационната стратегия за интелигентна специализация, разработена от Министерството на икономиката. В нея ясно са определени научни области на развитие в регионите на България. В Северен централен район, където попадат НВУ „Васил Левски“, Русенски университет „Ангел Кънчев“ и Технически университет – Габрово, акцентът е насочен към мехатрониката и чистите технологии. Тези обстоятелства ще се имат предвид при оценката и избора на проектни предложения по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“.

Както знаем от индикативната програма за прием на проектни предложения, който се очаква да стартира през 2016 г., ще бъде дадена възможност за изграждане на центрове за върхови постижения и центрове за компетентност. От критериите за кандидатстване е очевидно, че не е по силите на една организация самостоятелно да реализира всички дейности. Препоръчително е бъдат изградени консорциуми между университети, научноизследователски институти и бизнес партньори.

Имайки предвид успешния опит на Националния военен университет „Васил Левски“ при разработването на проект „Актуализиране на учебни програми в НВУ „Васил Левски“ в съответствие с изискванията на пазара на труда“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, в който партньор е военноотбранителната индустрия, използвам случая да предложа идеята за създаване на консорциум между техническите университети от Северен централен район: НВУ „Васил Левски“, Русенски университет „Ангел Кънчев“ и Технически университет – Габрово и Сдружението българска военноотбранителната индустрия. То, от своя страна, обединява научноизследователски институти, фирми и заводи от реалния сектор, ориентирани не само към специално военно производство, а и към такова с двойно предназначение.

Създаването на този консорциум ще даде възможност за кандидатстване с проект пред Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ по първа приоритетна ос за изграждане на център за компетентност в Северен централен район в областта на мехатрониката и чистите технологии.

Наред с добрите идеи, не може да не бъдат засегнати и предизвикателствата, които съвсем скоро ще са част от дневния ред, след като започне набирането на проектните предложения.

Към момента критериите за кандидатстване са много завишени, особено за университетите от страната. Заложените изисквания могат да бъдат покрити предимно от най-големите столични висши учебни заведения.

Възниква въпросът: „До колко удачно е всички или голяма част от центровете да бъдат изградени в столицата и защо да не се развиват балансирано всички региони?“ Друго предизвикателство е осигуряването на дългогодишна устойчивост на центровете за компетентност след изтичането на програмния период, което е заложено като условие при кандидатстването. Как ще се осигури кадровият състав в дългосрочен план също не е ясно. И защо тази предимно финансова тежест трябва да е само за сметка на партньорите по проекта, след като е пределно ясно, че тези центрове ще са в състояние да се самоиздържат след един по-дълъг преходен период.

Ако се намери решение на тези две основни предизвикателства, това би довело до възможност за кандидатстване и евентуално спечелване на повече проектни предложения от регионите в страната. Това, от своя страна, би довело до устойчив и географски балансиран растеж без съществени структурни проблеми като: застаряването на работната сила, приспособяването на образование-то и професионалното обучение към изискванията на пазара на труда и по-специално уменията, свързани с новите технологии, изоставането в областта на иновациите, неефективното функциониране на публичните институции в услуга на гражданите и бизнеса и много други.

Науката и иновациите са ключови фактори, които ще помогнат на регионите в Република България да преминат към интелигентен и устойчив растеж. Не бива да се забравя обаче, че не всеки научен продукт може да се реализира веднага на пазара. Значителна част от дейността на университетите е много важна за съхраняване на българската духовна идентичност, възпитание на патриотичен дух и родолюбие, традиции и ценности в армията и в обществото.